ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 12 Issue 3, June 2020

DOI Number: 10.9737/hist.2020.875

Araştırma Makalesi

Makalenin Geliş Tarihi: 30.05.2020 Kabul Tarihi: 06.06.2020

Atıf Künyesi: Murat Tural, "Şarlman Zamanında Hristiyanlığın Yayılışı: Çifte Kılıç Mı, Gönül Dili Mi?", *History Studies*, 12/3, Haziran 2020, s. 1217-1231.

Şarlman Zamanında Hristiyanlığın Yayılışı: Çifte Kılıç Mı, Gönül Dili Mi?

*The Spread of Christianity in the Reign of Charlemagne:
Double-Edged Sword or Preaching?*

Dr. Murat Tural

ORCID No: 0000-0002-1361-4656

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Öz: Cermen kavimleri içerisinde günümüz Avrupa'sının oluşumuna en büyük katkıyı yapanlar şüphe yok ki Franklardır. Şarlman ise sadece Frankların değil, Avrupa tarihinin en önemli krallarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle onun ismi Hristiyanlığın geleceği açısından hayati adımlar atmış olan meşhur Bizans imparatorları Konstantin ve I. Theodosius ile çoğu zaman birlikte anılmaktadır. Şarlman, Franklarca çok önce başlatılan kuzeydeki Sakson politikasını nihayete erdirmiş, hükümdarlığı döneminde doğuda beliren Avar tehdidini ise halefini zora sokmadan kendi zamanında sonlandırmıştır. İki putperest kavmin onun elinden yatıştırılması ve dönemin papası III. Leo'nun Roma'daki muhalifleri tarafından kısıpaca alınması kralın 800 yılında taçlandırılması hadisesini gündeme getirmiştir. Fakat Şarlman her ne kadar kilise ile barışık bir hükümdar olarak hafızalara kazınsa da, Hristiyanlığı şiddet yoluyla uzak alanlara taşıması soru işaretlerini doğurmuştur. Bu soru işaretlerinin kendi zamanında hem de kralın başdanışmanı olan Alcuin tarafından dillendirilmesi ise bu makalenin başlığına ve içeriğine etki etmiştir. Makalede evvela Şarlman'ın yükselişi söz konusu edilmiş, sonrasında ise mektuplarına yansıdığı kadarıyla Alcuin'in din değiştirme meselesine yaklaşımı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Hristiyanlık, Franklar, Şarlman, din değiştirme.

Abstract: Among the Germanic tribes, those who made the greatest contribution to the establishment of today's Europe are beyond any doubt the Franks. Charlemagne is considered to be one of the most glorious kings of European history, not just the Franks. His name is thus frequently spoken along with the famous Byzantine emperors Constantine and Theodosius I, who took important measures for the Christianity's future. Charlemagne terminated the Saxon policy in the north, which had been brought into force by Franks much earlier, and ended the threat of Avars, which had emerged in the east during his reign, without landing his successor with a challenging situation in his own time. The fact that two pagan tribes were appeased by him and the opponents of the pope of the period -Leo III- in Rome had the pope over a barrel brought up the king's crowning in 800. Even though Charlemagne was engraved in memory as a ruler at peace with the church, his spreading Christianity to remote areas by means of violence raised questions. The expression of these questions in words in his lifetime, and in fact by Alcuin, who was the chief advisor of the king, inspired the title and content of this article. In this article, Charlemagne's

rise was discussed first, and then an attempt was made to present Alcuin's approach to conversion as much as reflected in his letters.

Keywords: Europe, Christianity, Franks, Charlemagne, conversion.

Giriş

Karşılaştırmalı dinler tarihi alanında yapılan araştırmalarda genellikle ibadetler, kutsal zamanlar ve günler, ahlâki ilkeler vb. konularda mukayeseler yapılmakta olmasına rağmen, dinlerin yayılış şekilleri ve bu hususta izledikleri istikamet çoğu zaman göz ardı edilmektedir. Hâl böyle iken bu alanın dışında kalem oynatan bazı tarihçiler siyasi olaylardan veya fetihlerden bahsederken dinlere gönderme yapma ihtiyacı hissederler. Şüphesiz bu noktada karşılaştırmaya en çok muhatap olan iki semavi din Hristiyanlık ve İslam'dır. İlkinin uzunca bir süre itilip kakıldığı ve kurucusunun aziz hatırasından yaklaşık üç asır sonra ancak bir devletin hâkim inancı hâline geldiği; diğer taraftan ikincisinin kurucusunun ölümü üzerinden bir asır bile geçmeden ilkinin en önemli şehirlerine sahip olduğu, hatta onun temsil edildiği en büyük devletin başkentini dahi elde etme girişimleri hesaba katıldığında, bu mevzuda söz söyleyenlerin bir nebze haklılık payı vardır.

Yine Hristiyanlık ve İslam özelinde dinsel fetihler bahsi açıldığında iki peygamberin karşılaştırılması yolunun tutulduğu çoğu zaman vakidir. Hz. İsa'nın hayatını kutsal biyografi tarzında anlatan İnciller, birçok yerde onun mucizelerinden ve hastaları nasıl iyi ettiğinden söz açarlar. Hristiyanlığın özellikle teslis kabulüne şiddetli eleştiriler getiren Kur'an da esasında Hz. İsa'nın bu yönünü destekleyici örnekler vermekten çekinmez. Ancak bu noktada karşılaştırmaya tabi tutulan husus iki peygamberin nasihat etmede tercih ettikleri yöntem değil, onların şiddete meyyal bir ruh hâline bürünüp bürünmedikleridir. Konuya taraf tutarak yaklaşanlar için mebzul miktarda örnek bulmak mümkündür. Bir tarafta kendinden sonraki tüm insanlığın mağfireti için canını feda etmekten çekinmeyen Hz. İsa, diğer tarafta ise canını ve diğer canları kurtarmak uğruna eline kılıç alan Hz. Muhammed tasviri çok kolay yapılabilmektedir. Doğal olarak bu kusurlu bakış açısı eline kılıcı alan peygamberin vaaz ettiği dini daha baştan mahkûm etmeye yeminlidir.

İslam ve Hristiyanlığın başlangıç dönemi için çizilen kusurlu tablo genel itibarıyla yukarıdaki gibidir. Fakat her konuda olduğu gibi bu mevzuda da farklı yorumlara rastlamak mümkündür. Örneğin Roux, insanları sev ilkesinin tam karşısında olan bir taassubun tarih boyunca Hristiyanlarca benimsendiği, oysa şiddetin içinden doğan İslam'ın vaaz yoluyla yayılmayı seçtiği tarzında bir yaklaşım sergilemiştir.¹ Bunlar arasında kimi Avrupalı tarihçiler de, bazı Hristiyan idarecilerin şiddete meyyal hareketlerini İslam'a öykünmek şeklinde yorumlamışlardır. Dawson'un "tıpkı İslam dini gibi, Şarlman'ın dini de kılıcın söz söylediği bir din olmuştur"² yaklaşımı bunun tipik bir yansıması olarak kabul edilmelidir. Başlık tercihimizden anlaşılacağı üzere, bu çalışmanın konusu Roux ve Dawson gibi yazarların İslam hakkında yaptığı tespitlerin doğruluğunu ya da yanlışlığını tartışmak değil, aksine Avrupa tarihinin en önemli kralları arasına ismini yazdıran Şarlman'ın dinî politikasına yön veren belirleyicileri ortaya koymaktır.

Şarlman'ın başdanışmanı olan Alcuin, kralı biri heretiklere biri de putperestlere olmak üzere çifte kılıç kuşanmış olarak tasavvur ediyordu.³ O zamanda Hristiyan Avrupa'nın kabulüne göre

¹ Jean-Paul Roux, *Dinlerin Çarpışması*, çev. Lale Arslan Özcan, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2012, s. 24.

² Christopher Dawson, *Batı'nın Oluşumu*, çev. Dinç Tayanç, Dergah Yayınları, İstanbul 1997, s. 213-214.

³ David Ganz, "Theology and the Organisation of Thought", *The New Cambridge Medieval History*, Vol. II, ed. Rosamond McKitterick, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s. 784; I. S. Robinson, "Church and

putperestlerin başını çeken Saksonlar ve Avarlar ile şiddetli ve uzun soluklu çarpışmalar yaşandı. Kuzeyde Saksonlara karşı girişilen harekât büyük oranda Şarlman'ın ve askeri danışmanlarının inisiyatifiyle başlatılmıştı. Esasında kral, Frankların ilk hanedanı zamanında başlatılan harekâtı daha planlı bir çerçevede bu meseleyi nihayete eristirecek kararlılıkta yürütmüştü. Onlar her şeye rağmen yabancı olduklarından dış düşmanlar olarak algılanıyorlardı. Şarlman zamanında adı sapkınlıkla eşdeğer görülen akım ise Müslüman İspanya'da ortaya çıkan Adoptianizm idi. Yukarıda Dawson'un, Şarlman'ın şiddet yanlısı askeri seferlerini anlamlandırmaya çalışırken yaslandığı yanlış temel, bazılarınca Adoptianizm'in esin kaynağı ile ilgili olarak da sahiplenildi.⁴ Kilise tarihinde heretik olarak görülen cemaatleri tekrardan İsa'nın krallığına davet için çok az çaba sarf ediliyordu. Böyle gruplar zuhur ettiğinde başvuru yöntem onları sınırlı sayıda tutmak ve yayılmalarını önlemekten ibaretti. Fakat izlenilen bu politika ve alınan sert tedbirler neredeyse heretik olarak yaftalanan tüm akımlar için hayati motivasyon kaynağı hâline gelmişti. Bunlardan doğuda yaşam alanı bulamayan Aryanizm, kendisine Avrupa'da uygun bir zemin bulmuş ve Frankların da akraba oldukları bütün Cermen kavimlerini etkisi altına almıştı. Oysa Adoptianizm'in üzerine kılıç ile değil kalem ile gidildiğinden akım bir süre sonra kendiliğinden yok olma eğilimi gösterdi. Diğer taraftan putperestlere karşı girişilen harekât çok boyutlu olarak ele alındı. Evvela onları güçten düşürmek ve arkasından gönül dünyalarını kazanmak hedeflendi. Mektuplarına bakılırsa Alcuin'in Şarlman'ı çifte kılıç kuşanmış olarak betimlemesi daha ziyade sembolik bir anlam taşımaktaydı. Bu açıdan bakıldığında Alcuin *kılıç* göndermesini kralın mücadele sahası manasında kullanmaktaydı. Sivil tarafı oldukça baskın çıkan başdanışmanın dünya görüşüne göre, inancı muhafaza etmek ve ona yaşam alanı açmak putperestlerden toplanılacak ondalıktan/vergidan daha değerliydi.

1. Şarlman'ın “En Hristiyan Kral” İlan Edilmesine Giden Süreç

Collins'in deyişiyle Şarlman'ın Saksonlarla savaşı en uzun soluklusu ve çetrefillisi idi. Zira bu mücadele 772'de başlayıp aralıklarla 804'e kadar sürmüştü. Onlar, birçok Cermen kavminin yaptığı gibi 4. yüzyılın ortalarında Aşağı Ren'de varlığını yitiren Roma imparatorluğu topraklarına iyice sokulmuşlardı. Başkent Roma'yı tehdit eder bir hâlleri yoktu, Elbe'nin doğusuna ve Jutland yarımadasının güneyine yerleşmişlerdi. 5. yüzyılın başlarında tekrardan harekete geçen Saksonlar, Angıllar ve Jutları da beraberlerinde sürükleyerek Britanya'nın doğu ve güneyine doğru inmişlerdi. Bundan sonra 6. yüzyıl boyunca aralıklarla Frankların ilk hanedanı olan Merovenjlerle mücadeleleri sürmüştü. 7. yüzyılın ortalarına doğru Ren'in doğusunda azalmaya başlayan Frank ağırlığı, II. Pepin ve Charles Martel ile birlikte tekrardan hissedilebilir boyutlara ulaşmıştı. Dolayısıyla 6. ve 7. yüzyıllarda Saksonlar Franklara vergi veriyorlar, ara sıra isyan ediyorlar ve barış zamanlarında yine Frank ordusunda askerlik görevi ifa ediyorlardı. 740'lardan itibaren önce Carloman sonra III. Pepin daha aktif olarak Sakson politikasına ağırlık vermişlerdi. Şimdiye kadar yapılan mücadelelerde Franklar Saksonları hep askeri yollarla hizaya getirmeye çalışmıştı. Onlar büyük oranda Saksonları vergi kaynağı olarak görüyorlardı. Saksonların putperest oluşu, boyunduruk altından çıktıktan sonra Franklara verdikleri sözlerden kolayca çıkmalarını sağlıyordu. Ancak Charles Martel zamanında değilse bile, Carloman ve III. Pepin dönemlerinde artık onların gönül dünyalarının kazanılması fikri daha yoğun olarak gündeme gelmişti.⁵

Papacy”, *The Cambridge History of Medieval Political Thought c. 350-c. 1450*, ed. J. H. Burns, Cambridge University Press, Cambridge 2007, s. 303.

⁴ Cullen J. Chandler, “Heresy and Empire: The Role of the Adoptionist Controversy in Charlemagne's Conquest of the Spanish March”, *The International History Review*, Vol. 24, No. 3, 2002, s. 510-511.

⁵ Roger Collins, *Charlemagne*, Macmillan Press, London 1998, s. 43-47.

Şarlman'ın 772'de başlayan Saksonlarla mücadelesi 780'li yıllarda iyice şiddete büründü. Vaftiz olmayan ve ölümlerini yakan Saksonların idamını öngören kararlar uygulamaya konuldu. Aynı şekilde insanların kurban edilmesi, tabiata tapınma (su, ağaç vb.) gibi ritüellerin de cezası idam olarak kararlaştırıldı. İnşa edilen kiliselere, arazi ve nüfus oranına göre erkek ve kadın köle vermek şart koşuldu. Özellikle büyücülük ve kâhinlik gibi işler peşinde koşanlar köleleştirildi. Para cezalarının yüzde onu ve yine tüm halkın gelirleri ve menkulleri içinden yüzde on kadarı kiliseye tahsis edilmek zorundaydı. 8. yüzyılın sonlarına doğru Saksonya'da ne kadar kilise olduğunu tespit etmek mümkün değilse de, kiliselerin çoğunun kırsal alanlarda inşa edildiğinden ve içlerindeki din adamlarının yerel halkın insafına terk edildiğinden şüphe etmemek gerekir. Muhtemelen inşa edilen ilk kiliseler Frankların sınırlarına daha yakın alanlarda belirmişti ve bu yüzden sömürü düzenine hizmet eder bir halleri vardı. Bu çetin zamanlarda Saksonya ülkesinin sakinlerinin Frank krallığının çeşitli yerlerine transferleri ile isyan teşebbüslerinin önü alınmaya çalışılmıştı.⁶ Tüm bu sert tedbirlere rağmen Saksonlar fırsat bulduklarında Franklara karşı isyan bayrağını açmayı sürdürmüşlerdi.

Aynı dönemlere işaret eden kazılardan çıkan sonuçlara bakılırsa, Saksonlar pagan âdetlerine hemen sırtlarını dönmemişlerdi. Zira o zaman kendilerine doğru Hristiyanlığı vaaz ettiğini söyleyen Frankların da eskiden uyguladıkları canlı at ve köpek gömme pratikleri Saksonlar arasında aşikâr olmasa da devam etmekteydi.⁷ İnancın da içinde olduğu kültür unsurlarını terk etmek, özgürlüğü başkalarının avuçları arasına bırakmaktan her zaman daha zordur. Bu, Frankların atalarının da tecrübe ettiği bir şey olduğundan, Şarlman 772'de Saksonlar üzerine ilk saldırısını onların pagan tapınaklarıyla maruf ve adeta bir "hayat ağacı" olarak telakki edilen Irminsul üzerine gerçekleştirmişti.⁸

Avarlar'dan önce Karadeniz'in kuzeyindeki kadim göç yolunu kullanıp Avrupa'nın içlerine sızan birçok topluluk olmasına rağmen, onların 6. yüzyılın ortalarında Karpat havzasında belirmeleri modern tarihçilerce mevcut çağın Balkanlarında yaşanan en önemli olay olarak yorumlanmıştır. Bu yüzden bir travmaya işaret eden 476 tarihi gibi Avarların 568'de birdenbire bölgede ortaya çıkmaları bazılarınca Orta Çağ'ın başlangıcı olarak telakki edilmiş; bununla bağlantılı olarak meşhur Avar kağanı Bayan ile son Roma imparatorunu öldüren Odoacer arasında özdeşlik kurulmuştur.⁹ Avarlar Franklar için bir problem teşkil etmeden önce Bizans'ı tehdit etmişler ve bu yüzden olumsuz ifadelerle anılmışlardır. Efesli John onları iğrenç insanlar olarak tarif etmiş¹⁰; imparator Maurice ise onların yaptıkları yağmalardan dem vurmıştır.¹¹ Bizans'ı yaklaşık iki asır boyunca batı tarafından sıkıştıran Avarlar 788 yılında Bavyera'ya saldırmalarıyla Frankları da doğu tarafından rahatsız etmişlerdi. Einhard'ın da ifade ettiği gibi Saksonlardan sonra Şarlman'ın savaş verdiği en çetin düşman Avarlar idi.¹² Kralın biyografi yazarı Avarlarla yapılan mücadeleyi biraz abartarak yansıtmış olsa da, Frank yönetimin bu meseleyi kavrayışını iyi sezmişti.¹³ Avarlar muhtemelen Frankların Saksonya kanalıyla

⁶ Rosamond McKitterick, *The Frankish Kingdoms under the Carolingians 751-987*, Longman, London 1983, s. 61-63; Özlem Genç, *Birleşik Avrupa'nın Mimarı Şarlman ve Karolenj Rönesansı*, Lotus Yayınevi, Ankara 2013, s. 200.

⁷ Collins, *Charlemagne*, s. 52-54; James T. Palmer, *Anglo-Saxons in a Frankish World 690-900*, Brepols, Turnhout 2009, s. 132.

⁸ Palmer, *Anglo-Saxons in a Frankish world 690-900*, s. 87; Marilyn Dunn, *The Christianization of the Anglo Saxons c.597-c.700 Discourses of Life, Death and Afterlife*, Continuum, London 2009, s. 64.

⁹ Florin Curta, *Southern Europe in the Middle Ages 500-1250*, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s. 63.

¹⁰ John of Ephesus, *Ecclesiastical History*, trans. R. Payne Smith, At the University Press, Oxford 1860, 6.24 (s. 428), 2.30 (s. 142).

¹¹ Maurice's Strategikon, *Handbook of Byzantine Military Strategy*, trans. George T. Dennis, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1984, s. 116-117.

¹² Einhard, *Vita Karoli Magni*, çev. Özlem Genç, Gece Kitaplığı, 2016, s. 105.

¹³ Walter Pohl, *The Avars: A Stepe Empire in Europe, 567-822*, Cornell University Press, London 2018, s. 376.

kuzeydeki Slav yerleşimlerine sızacaklarını hesaba kataraktan harekete geçmişlerdi. Bundan sonra Şarlman'ın orduları çok kez Avarlarla karşı karşıya geldi. Zamanla bazı Avar ileri gelenleri vaftiz olmayı kabul ettiler. Şarlman'ın ölünceye kadar önemli bir mesaisi de Avarları yerinden etmek isteyen Slavlar ile onlar arasında arabuluculuk yapmak oldu.¹⁴ Franklar ve Avarlar arasındaki gerilim, Saksonlar örneğinde olduğu gibi, inanç sahasında daha da alevleniyordu. Fakat Avarların direncinin 9. yüzyılın ilk çeyreğinin sonlarına doğru kırılmasıyla Frankların doğu hattında aynı zamanda kültürel bir sınır da çizilmiş oldu.¹⁵ Pohl'a göre, Şarlman en büyük zaferini Avarlara boyun eğdirmek suretiyle elde etti.¹⁶ Şarlman'ın Avarların yarattığı tehdide son vermesi, aynı zamanda Avrupa'daki son büyük putperest gücün ortadan kaldırılması anlamına geldiği için kral farklı bir şekilde tebci edildi.¹⁷

Şarlman, 785'ten sonra bir zamanlar Batı Roma İmparatorluğu'nun Avrupa'da hakim olduğu topraklar kadar geniş bir alanda üstünlüğünü kabul ettirmişti¹⁸ ancak onun son zamanlarına doğru imparatorluk Roma'dan ziyade Frank karakterine bürünmüştü.¹⁹ Her şeyden önce Franklar, başından itibaren kilise ile olan yakın ilişkileri ve Avrupa Hristiyanlığına yaptıkları katkı dolayısıyla diğer Cermen kavimlerinden ayrı tutuldu. Papalar Şarlman'ı "Yeni Konstantin" olarak görmüşlerdi. Ingelheim Sarayı'ndaki fresklerde Şarlman; Ninus, İskender, Romulus, Hannibal gibi putperest dünyanın hükümdarlarıyla değil, Konstantin, Theodosius, dedesi Charles Martel ve Pepin ile birlikte resmedilmişti.²⁰ Zira o, klasik çağın pagan Roma'sına ait değildi, aksine Jerome ve Augustinus gibi iman savunucularını ortaya çıkaran Konstantin ve Theodosius'un takipçisiydi.²¹ Bu yüzden Şarlman hem Batı'nın tarihyazımında hem de efsaneler içerisinde I. Theodosius ve Napolyon arasındaki en başarılı ve etkili imparator olarak resmedilmişti.²² Anlaşılan o ki kıyaslamalardan ziyade benzerlikler daha fazla ön plana çıkarılmıştı. Aachen, Roma'yı veya Konstantinopolis'i anımsatmaktaydı.²³ Konstantin'in 325'te İznik Konsili'ni toplaması gibi, Şarlman da 794'te Frankfurt Konsili'ni toplamıştı.²⁴

Şarlman, Roma'nın çöküşü sonrasında batıyı birleştiren ilk hükümdar idi. Roma ile barışık olan Şarlman'ın dünya görüşüne göre mikro bir Hristiyan dünyası mümkün değildi.²⁵ Karolenj tarihinin neredeyse tamamında yaşayan tek bir ideal vardı: Bu çağın insanları Tanrı'nın Şehri'nin yeryüzünde olması gerektiğine, onun cazibesine ve ulaşılabilir olduğuna kendilerini

¹⁴ Collins, *Charlemagne*, s. 92 vd.

¹⁵ Collins, *Charlemagne*, s. 97; Peter Stadler, "Avar Chronology Revisited, and the Question of Ethnicity in the Avar Qaganate", *The Other Europe in the Middle Ages Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans*, ed. Florin Curta, Brill, Leiden 2008, s. 58.

¹⁶ Pohl, *The Avars*, s. 376.

¹⁷ Peter Brown, *The Rise of Western Christendom: Triumph and Diversity, A.D. 200-1000*, Wiley-Blackwell, Oxford 2013, s. 434. McKitterick'in, Şarlman'ın Saksonlar karşısında elde ettiği başarı için benzer bir önemi biçtiği görülür. Onun deyişiyle bu zafer, "Hristiyan bir yöneticinin görevini yerine getirme tutkusunun zirvesidir." McKitterick, *The Frankish Kingdoms*, s. 61.

¹⁸ Brown, *The Rise of Western Christendom*, s. 434.

¹⁹ Robert Folz, *The Concept of Empire in Western Europe from the Fifth to the Fourteenth Century*, Edward Arnold Publishers, London 1969, s. 24.

²⁰ Heinrich Fichtenau, *The Carolingian Empire: The Age of Charlemagne*, trans. Peter Munz, Harper Torchbooks, New York 1964, s. 83.

²¹ Brown, *The Rise of Western Christendom*, s. 439.

²² Bernard S. Bachrach, "Pirenne and Charlemagne", *After Rome's Fall (Essays presented to Walter Goffart)*, ed. A. C. Murray, University of Toronto Press, Toronto 1998, s. 218.

²³ Fichtenau, *The Carolingian Empire*, s. 84; Mary Garrison, "The Social World of Alcuin: Nicknames at York and at the Carolingian Court", *Proceedings of the Third Germania Latina Conference*, ed. L. A. J. R. Houwen-A. A. MacDonald, Egbert Forsten, Groningen 1998, s. 78.

²⁴ Bachrach, "Pirenne and Charlemagne", s. 220.

²⁵ Mayke De Jong, "The State of the Church: *Ecclesia* and Early Medieval State Formation", *Der Frühmittelalterliche Staat-Europäische Perspektiven*, ed. Walter Pohl-Veronika Wieser, Verlag, Wien 2009, s. 247.

fazlasıyla kaptırmışlardı.²⁶ Bu açıdan bakıldığında aslında Papalık ile Franklar arasında gizliden bir saygınlık yarışı da hüküm sürmekteydi. Şarlman'ın danışmanı olan Alcuin bu noktada önemli bir aracıydı. O, çeşitli papalara mektup yazarken bunu sadece kendi adına yapmıyordu. Örneğin 796 yılında papa III. Leo'ya yazdığı mektupta, "Bizim gayemiz Kiliseyi korumak ve inancı muhafaza etmek; sizinki de mücadelemize dualarınızla katkı sağlamanız olmalı" şeklinde üstü örtülü bir göndermede bulunuyordu.²⁷

Frankların kendilerini Tanrı'nın seçilmiş halkı olarak görmeleri Yeni Ahit'ten ziyade Eski Ahit kaynaklıydı, zira tarihte bu iddiayı en çok dillendirenler Yahudilerdi.²⁸ Garrison'a göre bu düşünceye tekrar hayat veren taraf papalık oldu ve bu kabul 770'lerden sonra Franklarca sahiplenilmeye başlandı.²⁹ Karolenj zamanının büyük düşünürleri, kendilerini en samimi Hristiyanlar olarak tasvir ediyorlardı.³⁰ 8. yüzyılın sonları yaklaşırken Alcuin (ö. 804) ve Karolenj sarayının diğer bir mensubu Theodulf (ö. 821), Frankların yanlış yolda bir çizgi takip eden diğer Hristiyanlardan farklı oldukları düşüncesini yoğun bir şekilde işlemişlerdi. Bu zamanda Şarlman'a çokça yakıştırılan Musa ve Davud isimleri ileride başkaları tarafından da sahiplenildi. Şarlman'ın ölümü üzerinden bir asır geçmeden önce Wessex kralı Alfred (871-889), soyunun Musa ve Davud'a dayandığını ileri sürdü.³¹

Karolenjler kendilerini bugün bizim onları andığımız şekilde Karolenj olarak değil, Frank olarak tarif etmişlerdi.³² Einhard'ın sunduğu biyografiye göre Şarlman, tıpkı Augustus'un Romalılar arasında bir Romalı olması gibi, Franklar içinde bir Frank idi.³³ Ancak kıtada yüzyıllar boyunca imparatorluk düşüncesi Romalılık ile bir defa özdeşleşmişti. Şarlman her ne kadar kendisini Frank kralı görse de, etraftakiler böyle algılamıyorlardı. Franklar İsrailoğulları vurgusu yapmışlardı ancak onlar bu konuda Helenistik-Roma mirasını devralmışlardı. Dolayısıyla Franklar İsrail'in değil Roma'nın ardıllarıydı. Şarlman şartların zorlaması neticesinde Galya-Frank çizgisinden Frank-Roma çizgisine terfi ettirilmişti. Bu şekilde Roma, Kudüs ile olan mücadelesinde bir kez daha galip gelmişti.³⁴

800 yılında papa III. Leo (795-816) tarafından Şarlman'a tevdi edilen taç tam olarak bu düşüncenin açığa vurulması anlamına geliyordu. 799 yılında papa III. Leo'nun muhalifleri onu epey zor durumda bırakmışlardı. Saldırganlar onu kör etmek ve dilini kesmek için teşebbüste bulunsalar da, Spoleto dükü onu kurtarıp Paderborn'daki Şarlman'ın yanına götürebilmişti. Dolayısıyla papanın makamına tekrardan kavuşması Şarlman'ın ona tahsis ettiği muhafızlar sayesinde mümkün olabilmişti.³⁵ Alcuin, Salzburg piskoposu Arno için 799 yazında kaleme

²⁶ Richard E. Sullivan, "The Carolingian Missionary and the Pagan", *Speculum*, Vol. 28, No. 4, 1953, s. 705.

²⁷ Janet Nelson, "Kingship and Empire", *The Cambridge History of Medieval Political Thought c. 350-c. 1450*, ed. J. H. Burns, Cambridge University Press, Cambridge 2007, s. 221.

²⁸ Mary Garrison, "Divine Elections for Notions-A Difficult Rhetoric for Medieval Scholars", *The Making of Christian Myths in the Periphery of Latin Christendom (c. 1000-1300)*, ed. Lars Boje Mortensen, Museum Tusculanum Press, Copenhagen 2006, s. 275.

²⁹ Mary Garrison, "The English and the Irish at the Court of Charlemagne", *Charlemagne and His Heritage: 1200 Years of Civilization and Science in Europe*, ed. P. L. Butzer-M. Kerner-W. Oberschelp, Brepols, Turnhout 1997, s. 116.

³⁰ Brown, *The Rise of Western Christendom*, s. 438.

³¹ Garrison, "Divine Elections for Notions", s. 282, 288, 302.

³² Garrison, "Divine Elections for Notions", s. 306.

³³ Brown, *The Rise of Western Christendom*, s. 436.

³⁴ Ernst H. Kantorowicz, *Laudes Regiae: A Study in Liturgical Acclamations and Mediaeval Ruler Worship*, University of California Press, Berkeley 1946, s. 62-63.

³⁵ Einhard, *Vita Karoli Magni*, 147. Alcuin'in Şarlman için yaptığı Davud benzetmesini papa III. Leon Paderborn'da iken Franklardan yardım talebinde bulunduğu zamanlarda yoğunlaştırdığı görülür. Dorine van Espelo, "A Testimony of Carolingian Rule? The *Codex Epistolaris Carolinus*, Its Historical Context, and the Meaning of *Imperium*", *Early Medieval Europe*, 21.3, 2013, s. 278.

aldığı mektubunda, papa III. Leo ile onu yerinden etmek isteyen Roma aristokrasisini konu edinmiş ve hiç kimsenin papayı yargılamaya cüret etmemesi gerektiğini söylemişti. Hatta mektubunu İncil'e (Yuhanna 8, 7) de atıf yaparak şöyle bitirmişti: "İçinizden kim günahsızsa, ilk taşı o atsin."³⁶

Alcuin'in 800 yılında Şarlman'a taç giydirilmesi öncesinde bunun ideolojik zeminini hazırlama noktasındaki payı net değilse de, o zamanda Alcuin ve saray okulunun diğer entelektüelleri arasında eskatolojik kaygılar en üst seviyeye çıkmıştı. Patristik yazarlardan Eusebius ve Jerome, yaratılıştan kıyametin kopmasına kadar geçecek olan süreyi 6000 yıl olarak hesaplamışlardı. Dolayısıyla adı geçen taç giyme töreni İsa-karşıtlarının meydana çıkacağı son çağ yani 7. devrenin başında yapılmıştı. Bu tehlike arz eden zamanda insanlar kendilerini yakın olan sona hazırlarken, kiliseler de tüm imkânlarını imparatorun eline bırakmışlardı.³⁷

800 yılının Noel Günü'nde Şarlman'a taç giydirilen törene katılanlar muhtemelen yapılan şeyin kimin icadı olduğu konusunda net bir fikre sahip değillerdi. Batı'da 5. yüzyıldan beri kutsama ayini gerçekleşmemişti ve bu Bizans'tan da ödünç alınmış bir şey değildi. 10. yüzyıldan önce Konstantinopolis'teki atamalarda tacın kullanıldığı bir uygulama vaki değildi. Bu töreni Roma Kilisesi ihtiyaç duyduğu bir zamanda kendisi icat etti.³⁸ Şarlman'ın söz konusu törende şaşkınlıktan donup kaldığını da düşünmemek gerekir, zira papa muhtemelen daha önce Paderborn'daki görüşmede bu niyetinden Şarlman'a bahsetmişti.³⁹ Böyle olsa da mezkûr tarihten yaklaşık yirmi yıl kadar sonra kralın hayatını kaleme alan Einhard'ın Şarlman'ın ağzından "Olacakları bilseydim, o gün kiliseye girmezdim"⁴⁰ şeklinde düştüğü kayıt, törenin samimiyeti konusunda tarihçileri kuşkulandırmaya yetti. Şarlman'ın, sonraki örneklerinden farklı olarak bu unvana çok fazla sahip çıktığını göstermelik de olsa sergilemeyişi, ileriki zamanlarda onun gönülsüzlüğüne yoruldu.⁴¹ Her şeye rağmen modern dönemin yazarlarının söz konusu yaklaşımları o zamanlar için geçerli değildi. Zira dönemin Frank düşünürlerine göre Roma, Şarlman'ın imparatorluğunun bir parçası idi. Bu düşünceye işlerlik kazandıranların başında gelen Alcuin'e göre kral sadece kiliseyi muhafaza eden değil, aynı zamanda Hristiyan topluluğu içinde inancı kuvvetlendirendi. Papaya düşen görev ise, kralın zaferi için dua etmekten ibaretti.⁴²

2. Alcuin'in Mektuplarında Din Değiştirme

Yorklu Alcuin (735-804), 22 yıllık bir zaman diliminde Şarlman'ın sarayının ve zamanın en ünlü hocası, kralın dinî konulardaki en önemli danışmanı idi.⁴³ Daha başka birçok eseri varsa da, bıraktığı mektup külliyyatı Şarlman dönemindeki Frank hakimiyet anlayışını çözümleme noktasında birinci elden kaynak olma özelliğini neredeyse kaleme alındığı zamandan beri

³⁶ Stephen Allott, *Alcuin of York*, The Ebor Press, York 1987, s. 110 (Letter 102).

³⁷ Mayke de Jong, "Charlemagne's Church", *Charlemagne Empire and Society*, ed. Joanna Story, Manchester University Press, Manchester 2006, s. 105; Garrison, "Divine Elections for Notions", s. 304.

³⁸ Roger Collins, *Early Medieval Europe 300-1000*, Macmillan Press, London 1991, s. 272.

³⁹ McKitterick, *The Frankish Kingdoms*, s. 70-71. Brown, papanın beklenmeyen bir şekilde tacı Şarlman'a giydirdiğini söyler. Brown, *The Rise of Western Christendom*, s. 435.

⁴⁰ Einhard, *Vita Karoli Magni*, s. 147.

⁴¹ Paul Fauracre, "Frankish Gaul to 814", *The New Cambridge Medieval History*, Vol. II, ed. Rosamond McKitterick, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s. 105; Thomas F. X. Noble, *The Republic of St. Peter: The Birth of the Papal State, 680-825*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1991, s. 295.

⁴² Marios Costambeys-Matthew Innes-Simon MacLean, *The Carolingian World*, Cambridge University Press, Cambridge 2011, s. 138.

⁴³ John Cavadini, "The Sources and Theology of Alcuin's 'De Fide Sanctae et Individuae Trinitatis'", *Traditio*, Vol. 46, 1991, s. 123; Pierre Riche, *Daily Life in the World of Charlemagne*, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania 1978, s. 203.

korudu.⁴⁴ Zira farklı adreslere çeşitli konularda yazdığı mektuplarını kitapçıklar hâlinde toplama işine bizzat kendisi başlamıştı.⁴⁵

Sonraki çağlarda farklı okumalara neden olmasından da anlaşılacağı üzere, tarih boyunca savaş ve din olgusu birbirinden çok az noktada ayrılabilmiştir. Doğal olarak Franklar da bazen kendi dindaşlarıyla savaşmışlar, bazen de Hristiyan olmayan komşularıyla muvakkat dostluklar kurmuşlardır. Bu açıdan bakıldığında Şarlman'ın Avarlarla o kadar değilse de Saksonlara karşı yaklaşık otuz yıllık bir mücadelesi söz konusu olmuştur. Dahası Frankların başından beri onlarla yapılan mücadelelerini hesap etmek gerekirse 200 yıldan fazla bir zamana tekabül etmektedir.⁴⁶ Karolenj çağında paganizmi tarif etmek ötekini tarif ile eşdeğer bir anlama sahiptir.⁴⁷ Saksonlar ve Avarlar ise bu zaman diliminde öteki kapsamına girenlerin başını çekmişlerdir. Dolayısıyla Karolenj çağında din değiştirmenin özellikle de Saksonlar ve Avarlar söz konusu olduğunda, bunun yolunun şiddetten mi yoksa gönül dilinden mi geçtiği konusunda farklı yaklaşımlar vardır. Örneğin Einhard, Saksonlar din değiştirmeye kadar Şarlman'ın onlara karşı verdiği mücadeleyi takdir etmiştir.⁴⁸ Alcuin bir mektubunda, Saksonların kalplerinde inancın izine rastlanmadığından, onların vaftizin nimetlerinden faydalanamadıklarını söylemiştir.⁴⁹ Sullivan'a göre, burada Alcuin'in Saksonlar arasında Hristiyanlığın şiddet yoluyla yayılmasına karşı olduğu manası çıkarılmamalıdır. Zira o, paganları din değiştirmeye zorlamak için daha sıkı tedbirlere başvurulması gerektiğini düşünenlerdendir.⁵⁰ Alcuin'in yine 796 yılında Şarlman'a yazdığı bir mektupta, Avarların din değiştirmesi için güç kullanan kralın politikasından rahatsızlığını ima eder bir hâli yoktur.⁵¹ Ayrıca o, Şarlman'ın çocuklarından birine putperestlere karşı acımasız olunmasını tavsiye etmiştir.⁵²

Yukarıdaki örnekler Alcuin'in mektuplarında onun Şarlman'ın şiddette meyyal tutumunu destekler mahiyetteki nadir kayıtlardır. Ancak Alcuin'in yazdığı ve yaklaşık 300 civarında olduğu tahmin edilen⁵³ mektuplarının genel karakterinin uysallık temelli bir görüntü arz ettiği bilinmektedir. Şurası kesindir ki Alcuin, tıpkı kendisinden önceki Gregory ve Bede gibi, yaşadığı zamanın insanların din değiştirme çağını tecrübe ettiklerini düşünüyordu. Bu yüzden o, kilisenin rehberliğinde bir yol tutulmasının gerekliliğine inanıyordu. Kilisenin savunucusu mevkiinde ise Şarlman vardı. Zira Alcuin, Megenfrid'e yazdığı bir mektupta, zamanın Davud'unun kilise ve onun topluluğuna karşı sorumluluklarını yerine getirmesinin öneminden bahsetmişti.⁵⁴ Bu nedenle Alcuin mektuplarının genelinde, pek çoklarının İsa'yı sevip sayması ve ona şükranlarını sunmasına vesile olmak için Tanrı'nın Şarlman'a bilgelik ve âlicenaplık

⁴⁴ Rachel Stone, *Morality and Masculinity in the Carolingian Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2012, s. 64.

⁴⁵ Donald A. Bullough, *Alcuin: Achievement and Reputation. Being Part of the Ford Lectures Delivered in Oxford in Hilary Term 1980*, Brill, Leiden 2004, s. 37, 101-102.

⁴⁶ Costambeys-Innes-MacLean, *The Carolingian World*, s. 73-74.

⁴⁷ James Palmer, "Defining Paganism in the Carolingian World", *Early Medieval Europe*, 15, 2007, s. 425.

⁴⁸ Einhard, *Vita Karoli Magni*, s. 91-95.

⁴⁹ Allott, *Alcuin of York*, s. 72-74 (Letter 56); Riche, *Daily Life in the World of Charlemagne*, s. 198.

⁵⁰ Richard E. Sullivan, "Carolingian Missionary Theories", *The Catholic Historical Review*, Vol. 42, No. 3, 1956, s. 278.

⁵¹ Allott, *Alcuin of York*, s. 76 (Letter 60).

⁵² Allott, *Alcuin of York*, s. 76-77 (Letter 61).

⁵³ Bullough, *Alcuin*, s. 37; Stone, *Morality and Masculinity*, s. 64.

⁵⁴ Kate Rambridge, "Alcuin's Narratives of Evangelism: The Life of St Willibrord and the Northumbrian Hagiographical Tradition", *The Cross Goes North: Processes of Conversion in Northern Europe, AD 300-1300*, ed. Martin Carver, York Medieval Press, Woodbridge 2003, s. 372.

bahsettiğini söylemişti. Dolayısıyla Alcuin, hem arkadaşı Salzburg psikoposu Arno'ya⁵⁵ hem de Şarlman'a yazdığı mektuplarda, Avarlar ve Saksonlara Hristiyanlığın vaaz yoluyla öğretilmesi gerektiğinin daha doğru olacağını belirtmiş, aksi yönde bir tasarrufun Frankların bu konuyu savsaklaması anlamına geleceğini ifade etmişti. Ne var ki bu temenniler fiiliyatta çok fazla geçerli olmamıştı.⁵⁶

Alcuin'in mektuplarından çeşitli örneklerle bakılacak olursa, onun imparatorluğun farklı yerlerinden özellikle de Sakson ve Avar misyonlarını yürütenlerin icraatları hakkında bilgi sahibi olmak istediği görülür. Nitekim Alcuin 789 yılında başrahip N'ye yazdığı bir mektupta, Şarlman'ın Avarlarla⁵⁷ (mektupta Hunlar diye geçer) mücadele ettiği sırada Saksonlar ve Batı Slav topluluklarının Hristiyanlığa ne derece yakınlaştıklarını sual etmektedir.⁵⁸

Alcuin'in din değiştirme meselesine nasıl baktığı Şarlman'a yazdığı bir mektupta daha açık olarak anlaşılır. 796 tarihli mektupta, *"birçok dinsiz insanı imana getiren, gerçek Tanrı'nın bilgisini ve Hristiyan krallığının sınırlarını genişleten"* Şarlman övülür. Bedbaht ancak cesur Saksonlar arasına onların gerçek kurtuluşunu sağlamak için İsa'nın namını fedakârca götüren kraldır, Şarlman. *"Onlar, henüz Tanrı'nın lütfuna mazhar olamadıklarından ilkelerine de sarılmamışlardır, zira birçoğu kötü işler içerisinde ahlaksızca yaşamaya devam etmekte ve şeytanın hilelerine aldanmaktadırlar."* Alcuin'in deyişiyle, *"kralın sonsuz çabasından hoşnut olan İsa, uzun süredir dehşet saçan Hunları (Avarlar) kralın kuvvetli sopası altında ezmiş, esirgeyen doğasıyla onların mağrur başlarını inancın kancasıyla rabt etmiş, eski zamanlardan beri körleşmiş zihinlerine gerçeğin ışığını saçmıştır."*

"Bu yeni insanların arasına gidecek vaizlerin kılavuzlukta güvenilir, iman konusunda yetkin, Müjde'nin öğretilerine tam anlamıyla vakıf ve Tanrı kelamını nasihat etmede havarilerin yolundan gidecek gayrette olmaları kralın feraseti ve ince zekâsıyla mümkün olabilecektir." Diğer birçok Hristiyan düşünür gibi Alcuin de yazılarında Kutsal Kitap'tan alıntılar yapma yoluna gitmiştir. Pavlus'un Korintlilere mektubunda sözünü ettiği "süt" örneğinin Alcuin tarafından birkaç mektup içerisinde işlendiği görülür. Pavlus mektubunda onlara *"Size süt verdim, katı yiyecek değil"* (Korintlilere 1, 3:2) demiştir. Bu örneğe göre, tıpkı bebeklerin beslenmesinde olduğu gibi inancın eşliğinde olan taze zihinlere de tatlı sözlerle yaklaşılmalıdır.

Alcuin, devamında gizliden gizliye krala önemli bir muhasebe sorusu yönelttiği görülür:

"İsa, kendi tedrisinden geçmiş olan havarilerini dünyanın çeşitleri yerlerine vaaz etmek için gönderdiğinde onların hangi yerden ondalık almalarını lüzumlu görmüştür. Bu yüzden kral, iman yoluna henüz adım atmış kişileri, hele hele ev halkının tamamını vergi yükü altında ezmenin doğru bir yol olup olmadığını göz önünde bulundurması gerekir. Refahımız için ondalığın önemi tartışılmazsa da, imanın zevalini görmek yerine ondalıktan olmak daha hayırlıdır. Katolik inanç içinde doğup büyüyen bizler için bile verginin aşırısı nasıl ürkütücü ise; kim bilir imanları zayıf olanlar, sağlam bir iradeye sahip olmayanlar ve muhteris ruhlar için bu ne kadar da zordur. Onların imanları kuvvetlenip de Hristiyan yaşamına uyum sağlamaya başladıkları zaman, Hristiyanlık içindeki reddedilemeyecek önemde olan daha çetin öğretiler kendilerine aşikâr kılınmalıdır."

⁵⁵ Arno, Bavyalı aristokrat bir aileden geliyordu. Babası onu daha genç yaşta kilise toplumu içine katmıştı. Arno ve Şarlman Alcuin'in tavassutuyla tanışmış, sonrasında Arno'nun 798'de Salzburg piskoposu ve Bavyera metropoliti olarak atanmasında muhtemelen Şarlman'ın rolü olmuştu. Warren Brown, *Unjust Seizure: Conflict, Interest, and Authority in an Early Medieval Society*, Cornell University Press, Ithaca 2001, s. 103-104.

⁵⁶ Costambeys-Innes-MacLean, *The Carolingian World*, s. 108; Henry Mayr-Harting, "Charlemagne, the Saxons, and the Imperial Coronation of 800", *English Historical Review*, 111/444, 1996, s. 1128; Folz, *The Concept of Empire*, s. 18; Sullivan, "The Carolingian Missionary and the Pagan", s. 716; Jennifer R. Davis, *Charlemagne's Practice of Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2015, s. 159.

⁵⁷ Avarlar 788'de İtalya ve Bavyera'ya saldırmışlardır.

⁵⁸ Allott, *Alcuin of York*, s. 71 (Letter 55).

Mektubun devamında Alcuin, yukarıda süt örneğinde olduğu gibi yine imanının önemini anlatmaya çalışırken bu sefer de vaftiz misalini vermektedir. İsa-Mesih havarilerine: “*Bütün milletlere gidin, onları Baba, Oğul ve Ruhülkudüs adıyla vaftiz edin*” (Matta 28, 19) buyurmuştur. “*Aziz Jerome, Matta İncil’i üzerine yazdığı tefsirde söz konusu emirdeki sıralamayı şöyle izah etmiştir: “Öncelikle onlar bütün milletlere gidecekler, ondan sonra vaftiz işine girişeceklerdir. Eğer ruh hakiki imanla buluşamamışsa, beden vaftizin nimetinden istifade edemeyecektir.”*”

Alcuin söz konusu mektubun son kısmını, yetişkinlerin yeni inanca dahil edilmeleri aşamasında takip edilmesi gereken yönetime ayırmıştır. Bu noktada Aziz Augustinus’un eğitimsiz erişkinler için yazdığı ilmiyal kitabının önemini vurgulamıştır. Buna göre;

“Kişiyi evvela ruhun ölümsüzlüğü, öteki âlemde iyi ve kötü amellerin bir karşılık bulacağı öğretilmeli, sonra fenalıklarından dolayı cezaya çarptırılacağı ancak iyiliğin peşinden giderse de İsa’nın görkemiyle hoşnut olacağı belirtilmelidir. Arkasından kutsal üçleme (teslis) ve Tanrı’nın Oğlu’nun gelecek oluşu dikkatli bir şekilde öğretilmelidir. Ayrıca O’nun acısının gizemi, dirilişindeki hakikat, göğe yükselmesi ve tüm milletleri yargılamak üzere gelişi; aynı zamanda bedenlerimizin yeniden hayat bulacağı ve zalimlerin ebedi bir ceza ile iyilerin ise ödül ile karşılaşacağı gerçeği yeni iman etmiş zihinlere ilmek ilmek işlenmelidir. İşte bu hazırlık ve imanda güçlendirmeden sonra o vaftiz edilmelidir. Ona kâmil insan oluncaya dek Müjde’nin öğretisi uygun zamanlarda verilmelidir.”⁵⁹

Alcuin’in din değıştirme konusunda kılıçtan ziyade gönül dilini tercih ettiğı 796 yılında Hazine Bakanı olan Megenfrid’e yazdığı mektupta çok açık görülür:

“Aziz Augustinus’un söylediğı gibi iman bir gereklilik değil, gönül işidir. Kişi imanın içine zorla dahil edilmemelidir. Çocukluk dönemi hariç kişi imana zorla çekilirse bu faydasız olur. Vergileri zorbaca toplamada ve ufak kabahatleri bile cezalandırmadaki iştıyakın yerine zalim Sakson milletine İsa’nın hafif boyunduruğu ve yükü vaaz edilse idi, belki de onlar vaftize bu kadar muarız olmayacaklardı. İmanın öğreticileri tıpkı havariler örneğinde olduğu gibi yetiştirilmelidir. Onlar yağmagerler değil, “kese ve torba almayın” (Luka 10, 4) diyen Rabbe sığınarak yol alan nasihatçiler olmalıdır.”⁶⁰

Alcuin 796 yılında Aquileialı Paulinus’a gönderdiği mektupta, Avarlara karşı zafer kazanıldığını ve onların hem boyun eğmek hem de Hristiyanlığa girmek için krala elçiler gönderdiğinden bahsetmektedir.⁶¹

Yine Alcuin 796 yılında Salzburg piskoposu Arno’ya yazdığı bir mektupta Avarları konu edinmiştir. Alcuin’in bu mektubunun Arno’nun kendisine yazdığı mektuba karşılık olarak yazıldığı anlaşılmaktadır. Alcuin mektubun başında tavsiyelerine uyan Arno’ya şükranlarını iletmiştir.

Mektupta söz konusu olan Arno’nun Avarlar arasına gerçekleştirmek üzere olduğu bir seyahattir. Alcuin, cesur savaşçılardan oluşan bir birliğin de Arno’ya eşlik edeceğini haber vermektedir. Alcuin döndükten hemen sonra Arno’dan güzel haberlerini iletmesini istemektedir. Bu seyahatten Tanrı da hoşnuttur ve Avarların kurtuluşa ermesi hususunda O’nun da rızası vardır.

Mektubun devamında Alcuin Arno’ya, “kutsal peder, inançlı arkadaş, değerli kardeş ve sevgili oğul” sözleriyle hitap etmiştir. Alcuin, Arno’dan zorba bir amil gibi değil erdem yolunun nasihatçisi gibi davranmasını istemiş, yeni iman edenlerin ruhlarının katı yiyecekleri hazmedebilecek olgunluğa erişinceye dek saygıdeğer havarilerin sütüyle beslenmesi gerektiğini söylemiştir. Arkasından Saksonların imanlarının zorla alınan vergiler yüzünden zarar gördüğünü beyan etmiştir. Alcuin yine şu itirafı yapmıştır: “*Biz ve kardeşlerimizin bile*

⁵⁹ Allott, *Alcuin of York*, s. 72-74 (Letter 56).

⁶⁰ Allott, *Alcuin of York*, s. 74 (Letter 57).

⁶¹ Allott, *Alcuin of York*, s. 74-75 (Letter 58).

tahammül gösteremeyeceği şeyleri, henüz imana girmiş olanların boyunlarına yüklemek doğru olur mu? Bizler, İsa'ya inananların kurtuluşa ereceğine iman ediyoruz."

Alcuin mektubun devamında, Arno'nun çıkacağı yolda İsa-Mesih'in kendisinin yardımcısı olacağını hatırlatmış, Albinus şeklinde (Alcuin) andığı kendisinin de kalpten dualarla bu seyahatin başarısı için duacı olacağını beyan etmiştir.⁶²

Alcuin'in 796-797 yılında Şarlman'a yazdığı diğer bir mektupta biraz daha şiddete meyyal bir tavır takındığı sezilir. Alcuin mektubun girişinde Davud diyerek hitap ettiği Şarlman'ın hastalığından üzüntü duyduğunu ifade etmiştir. Devamında Alcuin, Şarlman'ı yine Hunlar diyerek kastettiği Avarları mağlup etmesinden dolayı tebrik etmekte, zaferin Tanrı'nın dilemesiyle gerçekleştiğini hatırlatmakta ve bundan sonra da Tanrı'nın inayetiyle tüm düşmanların onun ayaklarının altında ezileceğini söylemektedir. Mektupta Şarlman, Tanrı'nın Krallığı ve Kilise'nin düzeni ve barışı için her şeyi en iyi bilen kişi olarak tarif edilmiştir. Dolayısıyla bu yolda kralın atacağı adımları Tanrı da destekleyecektir.⁶³

Alcuin, Şarlman'ın çocuklarına da mektup yazmayı ihmal etmemiştir. O, Şarlman'ın oğlu Pepin için 796-797 tarihinde kaleme aldığı ve Albinus takma adını kullandığı mektubunda, düşmanlara karşı güçlü, dostlara karşı vefalı, Hristiyanlara karşı alçak gönüllü, putperestlere karşı şiddetli, yoksullara karşı cana yakın ve nasihat vermede öngörülü olmak gerektiğini hatırlatmıştır.⁶⁴

Alcuin 800-801 tarihinde Şarlman'a yazdığı bir mektupta⁶⁵ yine diplomasinin saldırmaktan daha iyi bir yol olduğunu İncil'den verdiği bir örnekle açıklamıştır: "Öç benimdir, ben karşılık vereceğim." (Romalılar 12, 19)

Alcuin Şarlman'a yazdığı diğer bir mektupta, İncil'de "kılıç" konusunda geçen ve kralın anlam vermekte zorlandığı bir meseleyi açıklığa kavuşturmak istemiştir. Bu mektupta Alcuin yine kendisini Albinus, Şarlman'ı da Davud olarak anmıştır. Mektubuna Alcuin, Şarlman'ın sağlığının iyi olduğunu bildiren mektubundan duyduğu memnuniyeti dile getirmekle başlar. Zira onun kudreti Kutsal İmparatorluk'un refahı ve Kilise'nin görkemiyle doğru orantılıdır.

Anlaşıldığı üzere Şarlman, Alcuin'e gönderdiği mektuplarda ona çeşitli sorular yöneltmektedir.⁶⁶ Nitekim Alcuin kralın suallerinin öğrenmekten daha öğretici olduğunu söylemiştir. Alcuin'in verdiği cevaba bakılırsa Şarlman ondan Luka İncili'nde (22, 36) geçen İsa'nın havarilerine söylediği "Kılıcı olmayan, abasını satıp kılıç alsın" sözünün manasını sormuştur. Alcuin evvela soruya soruyla karşılık vermiş ve Matta İncili'nde (26, 52) geçen "Kılıç çekenlerin hepsi kılıçla ölecek" sözünün "Kılıcı olmayan, abasını satıp kılıç alsın" telkiniyle bir tutarsızlık oluşturup oluşturmadığını soru etmiştir: "Eğer kılıç Tanrı'nın sözü ise ve O bir kılıç alın dediğinde Tanrı'nın sözünü kastetmişse, o halde Tanrı'nın sözünü alanlar yine Tanrı'nın sözüyle kılıçtan mı geçirileceklerdir?"

Alcuin kılıç ifadesinin her geçtiği yerde aynı anlama gelmediğini verdiği örneklerle ortaya koymak istemiştir. "Barış değil, kılıç getirmeye geldim" (Matta 10, 34) derken iyiyi kötüden ayırmış; "Yönetim, kılıcı boş yere taşımıyor; kötülük yapanın hesabını görüyor" (Romalılar 13, 4) derken ise cezalandırmayı kastetmiştir. Bu yüzden Matta'da geçen kılıç kırılganlıklarımız için alınacak öcü açıklar: "Kim hevasının peşinden giderse kendi ahlaksızlığında boğulacaktır.

⁶² Allott, *Alcuin of York*, s. 75-76 (Letter 59).

⁶³ Allott, *Alcuin of York*, s. 76 (Letter 60).

⁶⁴ Allott, *Alcuin of York*, s. 76-77 (Letter 61).

⁶⁵ Allott, *Alcuin of York*, s. 78 (Letter 64).

⁶⁶ Alcuin 796 yılından sonra Şarlman'ın yanında değil, Tours Manastırı'nda bulunmaktadır. Bkz. C. J. B. Gaskoin, *Alcuin: His Life and His Work*, C. J. Clay and Sons, London 1904, s. 94-133.

O'nun bizden istediği şey, taştan kalplerimizi bir tarafa bırakmamız ve kardeşlerimizi yürekten bağışlamamızdır."

Alcuin ardından Şarlman'ın sorusuna yani Luka İncili'nde geçen kılıç meselesine konuyu getirir. Alcuin'e göre burada satın alınması öğütlenen Tanrı sözüdür. Bu, dünyalık nimetlerden yüz çevirmek ve şeytanın kışkırtıcılıklarına karşı göğüs germekle mümkün olabilir. Luka İncili'nin mezkûr ayetlerinin devamında bilindiği üzere Zeytin Dağı'ndaki İsa ve beraberindekilerin yanına O'na hıyanet edecek olan Yahuda gelmiş, İsa onun kendisine plan kurduğunu anlamış ve yanındakilerden biri söz konusu kılıçla Yahuda'nın bir kulağını uçurmuş, sonra İsa onu dokunuşuyla iyileştirmiştir. İşte İsa'nın kilisesinde yapılacak olan her nasihat aslında İsa'nın merhametinin bir tezahürü olmalıdır. Alcuin'in devamındaki sözlerine bakılırsa aslında o konuyu buraya bilinçli olarak getirmiştir. Zira kralın çok kolay bilgi sahibi olacağı üzere bazı kiliselerde doğru gitmeyen şeyler vardır. Piskoposlar, papazlar ve diyakozların kiliselerde vaaz etmelerini yasaklamışlardır. Alcuin ilahilerin okunmasına müsaade var iken bu uygulamanın manasını yersiz bulmuş ve krala durumu şikâyet etmiştir.⁶⁷

Sonuç

Hristiyanlığın devlet dini olarak benimsenmesi Yahudilik ve İslam'ın tecrübesinden epey farklı bir seyir takip etmesinden ötürü, örneğin İslam için hemen akıllara gelen devletin dini mi, dinin devleti mi tartışması bu din için çoğu zaman göz ardı edilmiştir. Sonraki süreçte yerleşik bir devlet olan Roma'nın Hristiyanlığı kabulü bir tarafa, kıtanın yeni sakinleri olan Cermen kavimlerinin Hristiyanlığı tercihleri, her ne kadar Roma'nın ve Konstantinopolis'in tasvip etmedikleri bir şekilde gerçekleşse de, mezkûr dine passioner bir ruh aşılacaktır. Bundan sonra Avrupa'da Hristiyanlık Cermenik bir karaktere bürünmüş, Franklar ise başından itibaren kilise ile kurdukları sıkı ilişkilerle diğerleri arasında temayüz etmiştir. Tarihinde Clovis, Charles Martel ve Şarlman gibi krallar çıkaran Franklar kazandıkları askeri başarılar ve geliştirdikleri kültür ile Avrupalılık kimliğine olumlu manada katkı sağlamışlardır.

Aslına bakılırsa Cermenlerin Hristiyanlaşması esnasındaki süreç Franklar zamanında tersinden yaşanmıştır. Zamanında Roma imparatorluğunun içine sızan putperest Cermenler iken, Franklar Roma'nın aksine buna müsaade etmeyerek taarruza geçen taraf olmuşlardır. Şarlman'ın başdanışmanı olan Alcuin'in bir mektubunda söylediği "Tanrı Şarlman'a öncesinde atalarından hiçbirine nasip olmayan bir bağışta bulunmuş, daha evvel savaş yoluyla hizaya gelmeyen düşmanlar onun zamanında gönüllü bir şekilde itaatlerini arz etmişlerdir" (Letter 70) sözü fazlasıyla iyimserlik içerse de, kralın Saksonlar ve Avarlar ile uzun soluklu mücadeleleri şüphesiz barış, diyalog ve misyonerlik süreçleriyle beraber yürütülmüştür.

Cermenlerin vaktizamanında Romalılar ile yaşadıkları tecrübeler, bu süreçte Franklar ve düşmanları arasında deneyim edilmiştir: İsyanlar, muvakkat dostluklar ve askere yazılmalar. Alcuin'in 802 tarihinde yukarıdaki çıkarımda bulunmuş olması modern okuyucuyu şaşırtmamalıdır. Burada dönemin ve devletin bir adamı olan Alcuin sonuç üzerinden bir okuma yapmıştır. Ancak onun din değiştirme konusuna temas ettiği mektuplarına bakıldığında, sadece askeri önlemlerle bu meselenin çözülemeyeceğine ikna olmuş bir yapısı vardır. Yukarıda verilen örneklerden de anlaşılacağı üzere Alcuin mümkün olduğu ölçüde bu aşamada gönül dilinin kullanılması taraftarıdır. Sonuç olarak, Şarlman zamanında Hristiyanlığın yayılışında kılıcın mı yoksa gönül dilinin mi belirleyici olduğu suali, bizce tıpkı Türklerin Müslüman olmalarındaki durum benzeri, kesin cevabı olmayan bir arayıştır. Kaldı ki yaşanan mücadeleler sonucunda Saksonlar bir şekilde Hristiyanlaştılar da, Avarlarıki güçten düşmelerinden kaynaklı bir nevi siyasi boyun eğıştır.

⁶⁷ Allott, *Alcuin of York*, s. 80-82 (Letter 66).

Kaynaklar

- ALLOTT, Stephen, *Alcuin of York*, The Ebor Press, York 1987.
- BACHRACH, Bernard S., "Pirenne and Charlemagne", *After Rome's Fall (Essays presented to Walter Goffart)*, ed. A. C. Murray, University of Toronto Press, Toronto 1998, s. 214-231.
- BROWN, Peter, *The Rise of Western Christendom: Triumph and Diversity, A.D. 200-1000*, Wiley-Blackwell, Oxford 2013.
- BROWN, Warren, *Unjust Seizure: Conflict, Interest, and Authority in an Early Medieval Society*, Cornell University Press, Ithaca 2001.
- BULLOUGH, Donald A., *Alcuin: Achievement and Reputation. Being Part of the Ford Lectures Delivered in Oxford in Hilary Term 1980*, Brill, Leiden 2004.
- CAVADINI, John, "The Sources and Theology of Alcuin's 'De Fide Sanctae et Individuae Trinitatis'", *Traditio*, Vol. 46, 1991, s. 123-146.
- CHANDLER, Cullen J., "Heresy and Empire: The Role of the Adoptionist Controversy in Charlemagne's Conquest of the Spanish March", *The International History Review*, Vol. 24, No. 3, 2002, s. 505-527.
- COLLINS, Roger, *Charlemagne*, Macmillan Press, London 1998.
- COLLINS, Roger, *Early Medieval Europe 300-1000*, Macmillan Press, London 1991.
- COSTAMBEYS, Marios-INNES, Matthew-MACLEAN, Simon, *The Carolingian World*, Cambridge University Press, Cambridge 2011.
- CURTA, Florin, *Southern Europe in the Middle Ages 500-1250*, Cambridge University Press, Cambridge 2006.
- DAVIS, Jennifer R., *Charlemagne's Practice of Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2015.
- DAWSON, Christopher, *Batı'nın Oluşumu*, çev. Dinç Tayanç, Dergah Yayınları, İstanbul 1997.
- DE JONG, Mayke, "Charlemagne's Church", *Charlemagne Empire and Society*, ed. Joanna Story, Manchester University Press, Manchester 2006, s. 103-135.
- DE JONG, Mayke, "The State of the Church: *Ecclesia* and Early Medieval State Formation", *Der Frühmittelalterliche Staat-Europäische Perspektiven*, ed. Walter Pohl-Veronika Wieser, Verlag, Wien 2009.
- DUNN, Marilyn, *The Christianization of the Anglo Saxons c.597-c.700 Discourses of Life, Death and Afterlife*, Continuum, London 2009.
- EINHARD, *Vita Karoli Magni*, çev. Özlem Genç, Gece Kitaplığı, 2016.
- FAURACRE, Paul, "Frankish Gaul to 814", *The New Cambridge Medieval History*, Vol. II, ed. Rosamond McKitterick, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s. 85-109.
- FICHTENAU, Heinrich, *The Carolingian Empire: The Age of Charlemagne*, trans. Peter Munz, Harper Torchbooks, New York 1964.

- FOLZ, Robert, *The Concept of Empire in Western Europe from the Fifth to the Fourteenth Century*, Edward Arnold Publishers, London 1969.
- GANZ, David, "Theology and the Organisation of Thought", *The New Cambridge Medieval History*, Vol. II, ed. Rosamond McKitterick, Cambridge University Press, Cambridge 2006, s. 758-785.
- GARRISON, Mary, "Divine Elections for Notions-A Difficult Rhetoric for Medieval Scholars", *The Making of Christian Myths in the Periphery of Latin Christendom (c. 1000-1300)*, ed. Lars Boje Mortensen, Museum Tusculanum Press, Copenhagen 2006, s. 275-314.
- GARRISON, Mary, "The English and the Irish at the Court of Charlemagne", *Charlemagne and His Heritage: 1200 Years of Civilization and Science in Europe*, ed. P. L. Butzer-M. Kerner-W. Oberschelp, Brepols, Turnhout 1997, s. 97-123.
- GARRISON, Mary, "The Social World of Alcuin: Nicknames at York and at the Carolingian Court", *Proceedings of the Third Germanica Latina Conference*, ed. L. A. J. R. Houwen-A. A. MacDonald, Egbert Forsten, Groningen 1998, s. 59-79.
- GASKOIN, C. J. B., *Alcuin: His Life and His Work*, C. J. Clay and Sons, London 1904.
- GENÇ, Özlem, *Birleşik Avrupa'nın Mimarı Şarlman ve Karolenj Rönesansı*, Lotus Yayınevi, Ankara 2013.
- JOHN OF EPHEBUS, *Ecclesiastical History*, trans. R. Payne Smith, At the University Press, Oxford 1860.
- KANTOROWICZ, Ernst H., *Laudes Regiae: A Study in Liturgical Acclamations and Mediaeval Ruler Worship*, University of California Press, Berkeley 1946.
- MAURICE'S STRATEGIKON, *Handbook of Byzantine Military Strategy*, trans. George T. Dennis, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1984.
- MAYR-HARTING, Henry, "Charlemagne, the Saxons, and the Imperial Coronation of 800", *English Historical Review*, 111/444, 1996, s. 1113-1133.
- MCKITTERICK, Rosamond, *The Frankish Kingdoms under the Carolingians 751-987*, Longman, London 1983.
- NELSON, Janet, "Kingship and Empire", *The Cambridge History of Medieval Political Thought c. 350-c. 1450*, ed. J. H. Burns, Cambridge University Press, Cambridge 2007, s. 211-251.
- NOBLE, Thomas F. X., *The Republic of St. Peter: The Birth of the Papal State, 680-825*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 1991.
- PALMER, James T., *Anglo-Saxons in a Frankish World 690-900*, Brepols, Turnhout 2009.
- PALMER, James, "Defining Paganism in the Carolingian World", *Early Medieval Europe*, 15, 2007, s. 402-25.
- POHL, Walter, *The Avars: A Stepe Empire in Europe, 567-822*, Cornell University Press, London 2018.
- RAMBRIDGE, Kate, "Alcuin's Narratives of Evangelism: The Life of St Willibrord and the Northumbrian Hagiographical Tradition", *The Cross Goes North: Processes of*

Conversion in Northern Europe, AD 300-1300, ed. Martin Carver, York Medieval Press, Woodbridge 2003, s. 371-381.

RICHE, Pierre, *Daily Life in the World of Charlemagne*, University of Pennsylvania Press, Pennsylvania 1978.

ROBINSON, I. S., "Church and Papacy", *The Cambridge History of Medieval Political Thought c. 350-c. 1450*, ed. J. H. Burns, Cambridge University Press, Cambridge 2007, s. 252-305.

ROUX, Jean-Paul, *Dinlerin Çarpışması*, çev. Lale Arslan Özcan, Kabalcı Yayıncılık, İstanbul 2012.

STADLER, Peter, "Avar Chronology Revisited, and the Question of Ethnicity in the Avar Qaganate", *The Other Europe in the Middle Ages Avars, Bulgars, Khazars, and Cumans*, ed. Florin Curta, Brill, Leiden 2008, s. 47-82.

STONE, Rachel, *Morality and Masculinity in the Carolingian Empire*, Cambridge University Press, Cambridge 2012.

SULLIVAN, Richard E., "Carolingian Missionary Theories", *The Catholic Historical Review*, Vol. 42, No. 3, 1956, s. 273-295.

SULLIVAN, Richard E., "The Carolingian Missionary and the Pagan", *Speculum*, Vol. 28, No. 4, 1953, s. 705-740.

VAN ESPELO, Dorine, "A Testimony of Carolingian Rule? The *Codex Epistolaris Carolinus*, Its Historical Context, and the Meaning of *Imperium*", *Early Medieval Europe*, 21.3, 2013, s. 254-282.